

ВІДГУК

офіційного опонента доктора медичних наук, професора В.І. Ляховського на дисертаційну роботу Османова Рустема Рамзійовича “Комбіновані мініінвазивні технології у хірургічному лікуванні варикозної хвороби нижніх кінцівок”, представлену до спеціалізованої вченої ради Д 64.600.01 при Харківському національному медичному університеті на здобуття наукового ступеня доктора медичних наук за спеціальністю 14.01.03 – хірургія

Актуальність теми дисертації. Проблема лікування хворих на варикозну хворобу нижніх кінцівок є актуальною у зв'язку зі значним поширенням захворювання – до 50% в популяції. Варикозна хвороба нижніх кінцівок негативно впливає на якість життя пацієнта, виступаючи причиною болю, естетичних проблем, втрати працездатності, і, навіть, призводить до інвалідизації. Перебіг варикозної хвороби може вести до розвитку важких форм венозної недостатності, ускладнених трофічними порушеннями.

Сучасний доступний і високоінформативний метод ультразвукового дуплексного ангіосканування широко застосовується у флебології, проте в більшості випадків його застосування обмежене констатацією факту стоволового рефлюксу. У той же час деталізація особливостей патологічних змін при варикозній хворобі сприяє вибору оптимальної тактики ведення пацієнта, що виключає надмірну травматизацію при дотриманні достатнього радикалізму.

Незважаючи на численні дослідження вітчизняних та зарубіжних фахівців, залишаються дискусійними питання показань і техніки виконання мініінвазивних методів лікування варикозної хвороби, недостатньо вивчені аспекти їх застосування при важких і рецидивних формах захворювання. Залишається високою кількістю ускладнень і рецидивів після мініінвазивного лікування варикозної хвороби. Не вивчена

динаміка такого інформативного комплексного показника, як якість життя, пов'язаного зі здоров'ям, в процесі мініінвазивного лікування.

Таким чином, проблема діагностики та лікування варикозної хвороби нижніх кінцівок є недостатньо вивченою, а обрана автором тема дослідження є актуальною.

Зв'язок дисертаційної роботи з державними чи галузевими науковими програмами, темами. Дисертаційне дослідження Османова Рустема Рамзієвича виконане згідно з планом науково-дослідних робіт ДУ “Інститут загальної та невідкладної хірургії ім. В.Т. Зайцева НАМН України” та є фрагментом науково-дослідної роботи Ф.02.13 “Розробити нові теоретичні основи до реваскуляризації нижніх кінцівок у хворих з критичною ішемією з пріоритетним використанням ендovasкулярних та гібридних методів” (№ держреєстрації 0113U000144).

Наукова новизна дослідження та одержаних результатів. Наукова новизна роботи полягає в розробці та клінічному обґрунтуванні наукової концепції патогенетичного лікування варикозної хвороби вен нижніх кінцівок, яка полягає у проведенні ехоконтрольованого мініінвазивного термічного або хімічного впливу на неспроможні венозні сегменти із збереженням спроможних ділянок як функціональних одиниць венозного дренажу.

У рамках цієї концепції отримані нові наукові дані про клінічну індивідуальну анатомію системи поверхневих вен нижніх кінцівок, їх гирл та будову сполучень між венами. За допомогою ультразвукового дуплексного ангіосканування з використанням запропонованого оригінального інвазивного діагностичного прийому, при якому тимчасово виключалися притоки з рефлюксами крові, послідовно вивчені і систематизовані гемодинамічні варіанти виникнення і розвитку варикозної хвороби.

Розроблені ультразвукові критерії вибору оптимальної хірургічної тактики, заснованої на концепції органозберігаючого хірургічного лікування

з урахуванням анатомічних і гемодинамічних особливостей поверхневої венозної системи нижніх кінцівок.

Розроблений підхід до виконання мініінвазивних ультразвуков-контрольованих втручань, що передбачає виконання футлярної анестезії стовбурів поверхневих вен нижніх кінцівок і тунельної анестезії їх притоків спеціальним розчином, що дозволяє розширити показання до застосування малотравматичних втручань, в тому числі і при важких формах захворювання вен та покращити результати їх лікування. Автором науково обґрунтована можливість виконання мініінвазивних втручань при лікуванні рецидивів варикозної хвороби, які виникли після проведення рутинних операцій.

Дисертантом вивчені і систематизовані відомості про фактори ризику рецидивів після мініінвазивного лікування варикозної хвороби, на підставі чого розроблений комплекс профілактичних заходів. Розроблені ультразвукові критерії виникнення рецидиву варикозної хвороби після пінної склеротерапії та лазерної абляції, що дозволяє їх виявити на доклінічній стадії і провести своєчасні коригуючі малотравматичні втручання.

У роботі детально вивчена динаміка якості життя, пов'язаного зі здоров'ям, до, в процесі і після проведення мініінвазивних методів лікування варикозної хвороби вен нижніх кінцівок та отримані нові наукові дані про пріоритет психологічного компонента якості життя.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження.

Дисертаційна робота Р.Р. Османова має високу практичну цінність, яка полягає у всебічній систематизації та оптимізації всіх етапів лікувальної допомоги пацієнту з варикозною хворобою. Розроблені та впроваджені в практичну діяльність власні і вдосконалені існуючі методи діагностики, мініінвазивних втручань варикозної хвороби вен нижніх кінцівок, післяопераційного динамічного спостереження, профілактики і лікування ускладнень. Розширені можливості проведення у передопераційному періоді ультразвукових методів діагностики для оцінки порушень гемодинаміки, які

виникають у процесі розвитку варикозної хвороби, що дозволяє на основі отриманих даних визначити оптимальну тактику лікування такої патології.

Розроблений та впроваджений в практику спосіб футлярної анестезії стовбура і тунельної анестезії їх притоків, що дозволяє розширити можливості мініінвазивного лікування варикозної хвороби, скоротити його тривалість і вартість та зробити більш комфортним для пацієнта. Розроблений автором комплекс профілактичних заходів, здійснюваних на всіх етапах лікувального процесу, дозволив знизити кількість рецидивів у 4,17 рази, а косметичних ускладнень – у 4,8 рази та повністю виключити екстравазації і тромботичні ускладнення.

Автором для проведення ендовенозної лазерної абляції вен запропонований радіальний світловод власної конструкції, який поєднує переваги радіального випромінювання з можливістю використання його при малих діаметрах вен і обмеженні їх прохідності, а також характеризується меншою, в порівнянні з зарубіжними аналогами, вартістю.

Розроблені оригінальні технічні прийоми і підходи до лікування хворих з важкими формами варикозної хвороби, що супроводжуються розвитком трофічних порушень, а також рецидивів варикозної хвороби після хірургічного чи мініінвазивного лікування, що дозволило досягнути позитивного ефекту.

Для забезпечення засвоєння навичок виконання мініінвазивних ультразвуков-контрольованих втручань автором запропонований спеціальний фантом.

Запропоновані автором інновації підтверджені 5 патентами України і впроваджені в практику ряду профільних лікувальних установ країни, та у педагогічний процес медичних ВУЗів і закладів післядипломної освіти.

Ступінь обґрунтованості та достовірності положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Робота виконана на базі ДУ “Інститут загальної та невідкладної хірургії ім. В.Т.Зайцева НАМН України”,

технічне оснащення якого є достатнім для виконання робіт по хірургії найвищого ступеня складності.

Дослідження проведені на належному науково-методичному рівні, застосовані методи відповідають поставленим завданням. Обсяг досліджуваної групи – 359 пацієнтів, 436 кінцівок з варикозною хворобою вен. Кількість обстежених і пролікованих пацієнтів є достатнім для проведення статистичного аналізу, формулювання висновків і практичних рекомендацій.

Автором для реалізації поставлених завдань використані сучасні діагностичні і статистичні методи. Отримані результати досліджень оброблені за допомогою параметричних і непараметричних статистичних методів, які обрані, виходячи з мети статистичного аналізу, особливостей досліджуваних груп і параметрів. Для порівняльного аналізу використані загальноприйняті показники діагностичної цінності методів.

Таким чином, дизайн дослідження є коректним, обрані методи дослідження відповідають поставленим завданням, зроблені узагальнення і висновки – обґрунтовані та логічно випливають з отриманих даних.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність та ідентичність змісту автореферату основним положенням дисертації.

Дисертаційна робота Османова Р.Р. викладена російською мовою на 361 сторінці комп'ютерного тексту і подана за традиційною схемою. Вона складається із вступу, огляду літератури, матеріалів та методів досліджень, 5 розділів власних досліджень, аналізу та узагальнення результатів дослідження, висновків, практичних рекомендацій, списку використаних джерел, який містить 250 посилань (116 кирилицею та 134 латиницею) і додатків. Робота добре ілюстрована, вона включає 65 таблиць і 80 малюнків. Робота оформлена відповідно до вимог ДАК України до дисертацій.

У вступі автор переконливо доводить актуальність теми дослідження, формулює його мету – поліпшення результатів хірургічного лікування хворих на варикозну хворобу нижніх кінцівок шляхом вдосконалення

тактики і диференційованого використання мініінвазивних технологій з урахуванням даних ультразвукового ангіосканування, для поетапної реалізації якої визначає 9 завдань досліджень.

У розділі “Сучасний стан питання діагностики і лікування варикозної хвороби нижніх кінцівок: огляд літератури” автор на підставі вивчення сучасних наукових публікацій проводить аналіз стану проблеми діагностики та мініінвазивного лікування варикозної хвороби нижніх кінцівок, виявляє основні наукові тенденції в її вивченні, виділяє невирішені питання і можливі причини незадовільних результатів лікування. Розділ складається із 6 підрозділів, викладений на 41 сторінці, що не перевищує 20% від всього обсягу дисертації.

У другому розділі “Матеріал та методи дослідження” наведена характеристика досліджуваної вибірки, що включає 359 пацієнтів, 436 нижніх кінцівок із варикозним розширенням поверхневих вен та 494 оперативних втручань, які виконані при цьому. Сукупна вибірка розділена на групи і підгрупи відповідно до вирішення поставлених завдань. Розділ складається із 7 підрозділів, у яких описані методи, що застосувалися в роботі: клініко-анамнестичні; фізикальні (використовувалися для оцінки перебігу захворювання); лабораторні (для оцінки згортання крові і виявлення можливих алергічних реакцій); ультразвукової діагностики в В-режимі і режимі ультразвукового дуплексного ангіосканування, пінної серотерапії, ендовенозної лазерної абляції, статистичної обробки отриманих результатів, а також методики контрольних досліджень та оцінки отриманих результатів. Цікавим є той факт, що ультразвукові методи використовувалися на всіх етапах лікувально-діагностичного процесу для діагностики варикозної хвороби, оцінки гемодинамічних варіантів, джерела і провідника рефлексу, за необхідності – для контролю виконання додаткових діагностичних заходів), а при виконанні мінімальних інвазивних втручань – на підготовчому етапі для контролю виконання футлярної анестезії стовбурів підшкірних вен і тунельної анестезії притоків, профілактичних заходів, навігації під час

втручання та проведення післяопераційного контролю, динамічного контролю за результатами лікування тривалістю до 5 років. Також, за допомогою даного методу проводився контроль інвазивних маніпуляцій по ліквідації ускладнень. У даному розділі необхідно більше уваги приділити описанню особливостям поєднання різних методів лікування: ендовенозної лазерної абляції, мініфлебектомії та пінного склерозування вен.

Третій розділ “Ультразвукове дуплексне ангіосканування у діагностиці варикозної хвороби нижніх кінцівок” присвячений вирішенню важливої проблеми діагностики варикозної хвороби шляхом ультразвукового дуплексного ангіосканування на етапах до-, інтра- та післяопераційного періоду. Автором обґрунтована необхідність проведення детальної оцінки ретроградного венозного кола, представлені власні прийоми і способи її виконання, в т.ч. оригінальний інвазивний діагностичний прийом, суть якого полягала у тимчасовому виключенні з патологічного кола відомого джерела рефлюкса, що дозволяє виявити рефлюкси по іншим венам та не сафенні причини варикозного розширення вен. Також, описані анатомічні варіанти поверхневої венозної системи і основні гемодинамічні типи варикозної хвороби нижніх кінцівок. На нашу думку, наведення схем рефлюксів крові по притокам поряд із рисунками при проведенні ультразвукового дослідження, покращило б наглядність, які патологічні процеси відбуваються у венах при їх варикозному розширенні.

У четвертому розділі “Ехоконтролюєма пінна склеротерапія як метод лікування варикозної хвороби” автор описує результати оптимізації методу пінної склеротерапії. Використання запропонованих інновацій, перш за все, принципово нової техніки футлярної анестезії стовбурів підшкірних вен і тунельної анестезії їх притоків, значно розширює можливості даного методу, дозволяючи його використовувати не тільки для корекції косметичних дефектів у початкових стадіях варикозної хвороби, а й при важких формах захворювання, при виражених гемодинамічних порушеннях. Також цікавим, який має практичне значення, є розроблений автором комплекс заходів

профілактики ускладнень і рецидивів, із системним об'єднанням різноманітних профілактичних заходів, у тому числі оригінальних профілактичних прийомів, запропонованих дисертантом, на всіх етапах лікувального процесу. Описані ультразвукові критерії одужання, ранні ознаки і предиктори рецидиву варкозного розширення вен, запропонований підхід до ведення пацієнтів з рецидивами в доклінічній стадії, що полягає в плановому виконанні малотравматичних коригуючих втручань. У даному розділі можна було б навести рисунки із рецидивами варикозного розширення вен, особливо при описанні клінічних прикладів.

У п'ятому розділі “Ультразвук-контролюєма ендовенозна лазерна абляція в лікуванні варикозної хвороби нижніх кінцівок” наведені результати ендовенозної лазерної абляції варикозних вен. Автором описані оригінальні технічні прийоми виконання лікувальних втручань під контролем ультразвукової діагностики, за допомогою розробленого та запатентованого оригінального світловоду для проведення ендовенозної лазерної абляції. Даний світловод запущений у промислове виробництво і включений в стандартну комплектацію лазерів, що випускаються для потреб медицини. Дисертантом проведений порівняльний аналіз використання різних світловодів, технічних прийомів і способів обробки венозних притоків. Описані етапи постабляційних змін стовбурів підшкірних вен і їх притоків за даними дуплексного ангіосканування, виявлені фактори ризику виникнення рецидивів і ускладнень та запропоновані способи їх профілактики. У даному розділі не вказані показання до застосування торцевого і радіального світловодів.

Шостий розділ “Вибір тактики лікування пацієнтів з варикозною хворобою нижніх кінцівок” присвячений проведенню порівняльного аналізу ефективності та безпеки методів мініінвазивного лікування варикозної хвороби. При цьому представлений і обґрунтований алгоритм вибору оптимальної хірургічної тактики з урахуванням анатомічних і гемодинамічних особливостей системи поверхневих вен нижніх кінцівок і

причин виникнення ретроградного венозного кола, які були детально наведені у третьому розділі. Описані особливості виконання лікувальних втручань при одночасному ураженні басейнів великої та малої підшкірних вен, а також лікування пацієнтів з важкими формами варикозної хвороби. Велика увага приділена лікуванню рецидивів, які виникли після проведення попередніх мініінвазивних чи традиційних хірургічних втручаннях при лікуванні варикозної хвороби нижніх кінцівок. Наведені позитивні результати поєданого застосування мініінвазивних методів лікування у хворих з варикозною хворобою. Відображені методичні прийоми навчання фахівців з виконання мініінвазивних ехоконтрольованих втручань на венах з використанням описаного і запатентованого оригінального фантома. У розділі детально описані патологічні кола кровотоку і наведена тактика проведення облітерації відповідних вен, але не вказані способи, які краще застосовувати при різних варіантах їх існування.

Останній розділ власних досліджень “Оцінка динаміки больових відчуттів і якість життя пацієнтів до і в процесі лікування варикозної хвороби нижніх кінцівок” присвячений вирішенню актуального завдання – оцінити якість життя хворих на варикозну хворобу до- і в процесі лікування. Автор отримав нові наукові дані про динаміку і співвідношення складових компонентів показника якості життя пацієнтів при застосуванні різних методів лікування варикозної хвороби. Тільки у таблиці 7.3 даного розділу наведена наявність достовірної різниці між показниками якості життя.

В розділі “Аналіз та узагальнення результатів дослідження” систематизовані та узагальнені отримані дані. Розділ написаний логічно, його зміст досить повно відображає основні результати проведених досліджень, які направлені на покращання результатів мініінвазивного хірургічного лікування варикозної хвороби вен нижніх кінцівок. Автором проведені співставлення з даними інших дослідників, всі дискусійні положення є аргументованими.

Висновків дев'ять, вони відповідають поставленій меті та завданням роботи і логічно випливають з проведених досліджень.

В практичних рекомендаціях узагальнені практичні розробки, ефективність яких підтверджена в ході проведених досліджень.

Перелік літератури оформлений відповідно до вимог, що ставляться, і здебільшого містить наукові публікації останніх років. У додатках наведені стандартизовані бланки, які використані в роботі: ультразвукового дослідження вен нижніх кінцівок, оцінки якості життя і суб'єктивної оцінки больових відчуттів.

Повнота викладення матеріалів дисертації в опублікованих роботах і авторефераті. Основні положення дисертаційної роботи викладені в 39 наукових роботах, в тому числі 21 статті в наукових фахових виданнях, рекомендованих МОН України, з них 3 статті в зарубіжних журналах, 2 – у міжнародному. Оформлено 5 патентів України на корисну модель, опубліковані 13 тез в матеріалах українських і міжнародних з'їздів і конференцій. Всі розділи дисертації досить повно представлені в публікаціях автора.

Автореферат дисертації за структурою і змістом повністю відповідає тексту дисертації, в достатній мірі відображає всі представлені в роботі розділи та висновки. Ілюстрації, які наведені в авторефераті, інформативні та відповідають змісту дисертації.

Недоліки дисертації та автореферату щодо їх змісту та оформлення.

При рецензуванні роботи суттєвих недоліків не виявлено. Проте, є деякі зауваження:

1. У роботі зустрічається недостатньо переконливий використаний автором термін “ультразвуковий рецидив”. При цьому неясно, що передбачає даний термін – наявність предикторів рецидивування чи безпосередньо рецидиви варикозної хвороби у доклінічній стадії.

2. Методика проведення ендовенозної лазерної абляції досить добре ілюстрована фотознімками, проте в роботі немає жодного фотознімку, який ілюстрував би методику проведення пінної склеротерапії.

3. У тексті дисертації зустрічаються окремі стилістичні та орфографічні помилки та невдалі стилістичні звороти.

Зауваження не є принциповими, не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації і не знижують її науково-практичну цінність.

Крім того, в плані дискусії виникають декілька запитань до дисертанта:

1. Чим Ви аргументуєте не виконання кросектомії при мініінвазивному хірургічному лікуванні варикозної хвороби та чи не веде відмова від її проведення до зростання кількості рецидивів?

2. У роботі переконливо показані переваги футлярної анестезії стовбура підшкірних вен і тунельної анестезії їх притоків при пінній склеротерапії та лазерній абляції. Проте, наскільки продовжує і ускладнює хірургічне втручання процес виконання даного виду анестезії?

3. Які методи лікування можна рекомендувати хворим із варикозною хворобою вен нижніх кінцівок при наявності протипоказань до виконання мініінвазивних методів лікування?

Рекомендації щодо використання результатів дисертаційного дослідження. Представлені в роботі практичні рекомендації мають прикладний характер, запропоновані методики детально викладені та доступні до відтворення. Результати роботи можуть бути використані в клінічній практиці хірургічних відділень, підрозділів ультразвукової діагностики, спеціалізованих флебологічних центрів, а також в педагогічному процесі вищих медичних навчальних закладів.

Відповідність дисертації вимогам, які пред'являють до наукового ступеню доктора медичних наук. Дисертаційна робота Османова Рустема Рамзійовича "Комбіновані мініінвазивні технології у хірургічному лікуванні варикозної хвороби нижніх кінцівок", яка виконана у ДУ "Інститут загальної та невідкладної хірургії ім. В.Т. Зайцева НАМН України", є закінченим

науковим дослідженням, яке вирішує важливу науково-прикладну проблему клінічної хірургії – покращання результатів хірургічного лікування хворих на варикозну хворобу вен нижніх кінцівок шляхом удосконалення тактики і диференційованого використання мініінвазивних технологій з урахуванням даних ультразвукового ангіосканування. Робота включає наукові положення, що раніше не виносилися на захист. Достовірність отриманих результатів і положень дисертації забезпечується достатнім обсягом дослідження з використанням сучасного медичного обладнання та застосуванням адекватних методів статистичного аналізу.

Таким чином, за актуальністю теми дослідження, науковою новизною, сучасним методичним рівнем виконання дана дисертаційна робота “Комбіновані мініінвазивні технології в хірургічному лікуванні варикозної хвороби нижніх кінцівок” відповідає вимогам пункту 10 “Порядку присудження наукових ступенів” затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України №567 від 24 липня 2013 року, що висувуються до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора наук, а її автор Османов Рустем Рамзійович заслуговує присудження наукового ступеня доктора медичних наук за спеціальністю 14.01.03 – хірургія.

Офіційний опонент

Завідувач кафедри хірургії №1

Вищого державного навчального закладу України

“Українська медична стоматологічна академія” МОЗ України

доктор медичних наук, професор

В.І. Ляховський

Підпис доктора медичних наук, професора В.І. Ляховського засвідчую

Вчений секретар

Вищого державного навчального закладу України

“Українська медична стоматологічна академія” МОЗ України

кандидат біологічних наук, доцент



В.Л. Філатова